

Вацлав Дворжак, редитељ

ОТИМАЊЕ ИСТИНЕ

Живимо у времену које је превазишло Орвела, у коме је мир у ствари рат, а лаж – истина. Када се неко данас дрзне да ипак каже истину, одмах бива изопштен из друштва такозваних пристојних људи. Мислим да су за то пре свега криви медији, који су директно или индиректно у рукама међународних корпорација, а оне не воле национално јаке државе. Јер такве државе могу да се успротиве корпорацијама, а ако је ситуација на терену доста „разређена”, онда те корпорације тамо могу да раде шта хоће. И баш ти медији нам и даље стално понављају једне те исте разлоге за рат у Југославији... Морамо да се успротивимо орвеловском времену којем живимо.

Пише Драгана МАРКОВИЋ

Судбина његовог филма слична је судбини теме о којој говори. Чувени чешки аутор Вацлав Дворжак, редитељ филма „Отето Косово”, на сопственом искуству спознао је да је пут до истине о Космету дуг и мукотрпан. То га није ни зауставило, ни поколебало у настојању да истину до које је дошао радећи филм „Отето Косово” упорно преноси даље.

Дворжак је отишао на Косово 2004. године. Ту, на терену, разговарајући и са једном и са другом страном косовске стварности, убрзо је схватио да информације о Косову које преносе чешки медији нису ни близу реалном стању ствари. „Нама је представљена потпуно другачија слика. Увидео сам да је све лаж, да се све изврше и злоупотребава против Србије. Зато сам пожелео да направим филм који ће омогућити да се види истина” – рекао је у једном разговору.

Филм „Отето Косово” професионалним, документаристичким приступом бележи најзначајније догађаје из историје Срба у 20. веку, почев од балканских ратова, српског страдања у Првом светском рату, милионских жртава у Другом светском рату, као и Титове одлуке да се на КиМ не могу вратити протерани Срби, већ се њихове куће великодушно дају албанском сиромашном становништву... Агресија НАТО-а на Савезну Републику Југославију, све што јој је претходило деведесетих и све што је иза ње остало као последица, а поготово проблем с којим је суочено српско и неалбанско становништво, главна су тема филма, који обилује чињеницама и потресним сведочењима.

Вацлав Дворжак, изузетан документариста и уметник који једном спознату истину није пристао да заборави, покретач је петиције која се обраћа широј јавности Чешке, нудећи јавни простор за тему Косова, за дијалог и

негодовање поводом грубог кршења међународног права, неправде, ратних злочина албанских војника. Добитник је Награде „Браћа Карих“ за изузетна достигнућа у култури, уметности и јачању мира, сарадње и пријатељства међу народима.

Постоји танка граница која дели равнодушност од кривице. У свету равнодушних Ваше дело и Ваш глас издвојили су се као осуда неправде, као пут до истине о свему што се дешавало на Косову и Метохији. Шта је учинило да се побуните?

– То је тешко питање. Заиста мислим да овакав злочин не би требало ни заборавити ни опростити, јер то може да подстакне злочинце да наставе да чине иста недела и у будућности. Морамо одмах и одлучно да се успротивимо злочинима, томе нам и служи проучавање самог догађаја и упознавање са оним што се десило пре двадесет година. То је данас наш задатак. Ја сам овај филм о догађајима на Косову снимео управо за Чехе који о томе готово ништа нису знали. Било је веома битно да им се објасни историјски контекст, сличности историје Срба и Чеха и то да смо имали, а и даље имамо, сличне непријатеље. Пропаганда НАТО-а у Чешкој гушила је овакве информације и зато се о томе није јавно говорило. Та пропагандна машинерија правила је од Срба фашисте, што је за већину Чеха представљало шок, неки су у старту препознавали неистину, неки нису. Ми се сада трудимо да то исправимо правилним информисањем чешке јавности, филмовима, предавањима... Трудимо се да покажемо ко су прави злочинци и да поправимо репутацију Срба у Чешкој.

Колико историја чешко-српских односа помаже у томе?

– Наша два народа су током историје имала одличне односе. Наш председник Масарик је, док се борио за оснивање Чехословачке, која тада није постојала, путовао по свету са два српска пасоша. За време Првог светског рата наши војници у саставу аустријских трупа масовно су прелазили у српске ровове и предавали се Србима, јер нису хтели да се боре против њих. Од тих чешких војника касније су формиран чехословачки легионари, који су се у Италији борили за оснивање Чехословачке. За време постојања Аустроугарске пропаганда против Срба била је такође веома јака, али Чеси су тада знали истину и где је њихово место.

За време Другог светског рата Чеси који су желели да се боре против Хитлера бежали су на Запад преко Југославије и Београда. У српској престоници постојао је Чешки дом, који је представљао транзитну станицу за Чехе који су одлазили у Француску или Енглеску како би се при-

кључили борби против Немаца који су окупирали Чехословачку. Када је 1968. године Совјетски Савез окупирао нашу земљу, маса наших људи поново је бегала преко Југославије и Београда, у коме је чак постојала и чехословачка влада у егзилу.

Замислите онда колико је за нас био невероватан шок када се наш председник Хавел окренуо против Срба, када је почео говори о хуманитарном бомбардовању, да се дружи с Олбрајтовом... Неки људи у Чешкој су и данас под утицајем те пропаганде и корумпираних политичара. На срећу, притисак јавности се свакодневно појачава, па тако данас и на високим положајима у Чешкој имамо неколико политичара који су на страни Срба. То су бивши председник Вацлав Клаус и данашњи председник Милош Земан, посланик Јарослав Фолдина и још неколико његових колега, који непрестано раде на промовисању српског народа у Чешкој.

Каква је била реакција чешких војника који су били у саставу Кфора после повратка у Чешку?

– Сусретао сам се са доста чешких војника који су служили у саставу Кфора на Косову и Метохији, и сви редом, са изузетком високих официра који нерадо причају о томе, кажу да су веома добро знали шта се све тамо дешавало. Имао сам инцидент с једним Албанцем, који је на једном мом предавању у Чешкој рекао да сам лош новинар и да то што причам о дешавању на Косову није истина.

У моју одбрану тада су стала четворица присутних бивших припадника Кфора, потврђујући на основу сопственог борава на Косову да сам у праву. Обични људи у Чешкој су на страни Срба, али не и многи политичари.

Велики притисак на нас врше и НВО, које се финансирају из иностранства. То су оне исте које организују кампање против Русије, за увођење евра у Чешкој, да прихватимо инсталирање НАТО база на нашој територији, њихове радарске системе...

Зашто мислите да постоји толика интелектуална равнодушност широм Европе? Зашто други не виде, или не желе да виде шта се дешава на Косову?

– Мислим да су за то пре свега криви медији, који су директно или индиректно у рукама међународних корпорација, а оне не воле национално јаке државе. Јер такве државе могу да се успротиве корпорацијама, а ако је ситуација на терену доста „разређена“, онда те корпорације тамо могу да раде шта хоће. И баш ти медији нам и даље стално понављају једне те исте разлоге за рат у Југославији, гомилу бесмислица о Космету, виђење актуелне ситуације само из њиховог угла посматрања...

Редитељ документарца треба да прикупи што више материјала, затим да процени шта је битно, а шта није. Он је уједно први гледалац тих кадрова. Његова одговорност је у томе да када зна истину о појединим догађајима, не сме себи да дозволи лаж. У томе је разлика између редитеља и пропагандисте.

Све што сте спознали и доживели на Косову и Метохији описали сте филмом „Отето Косово”. Када бисте из тог косовског искуства издвојили најјачу импресију, шта би то било?

– Постоје две ствари које сам спознао и које су ми се дубоко урезале у схватање тамошње ситуације. Једно су медији, који веома утичу на људе и на њихово мишљење. Чак мислим да на образоване људе имају још већи утицај, јер су они током школовања научени да верују у оно што им се сервира. То касније примењују и у свакодневном животу, верују телевизији, не размишљајући о суштини онога што се приказује. Сматрам и да ће се обичан, необразовани сељак пре запитати какве се то глупости врте по телевизијским каналима. Срео сам много факултетски обра-

зованих људи који су били буквално затровани западном и албанском пропагандом. То је за мене било велико изненађење и чињеница да су у последњих 20 година нестали неки добри обичаји: постављање питања, интелектуална радозналост и неприхватање ствари онаквим какве нам се представљају.

Друга импресија читаве косовске ситуације потврда је мојих ставова да је НАТО чинио злочине. То је алијанса која разбија државе, крши међународно право. Нажалост, Чешка је део НАТО-а, чиме доста ризикује. Јер ако неко у Вашингтону одлучи да ратује, тај рат ће се водити овде, у Европи, или на неком другом месту, и то атомским оружјем. Ту ће бити наш крај, а они на америчком континенту неће осетити ништа. Обе те спознаје су застрашујуће.

Чини се да сте на сопственом искуству спознали да је пут до истине о Космету дуг и мукотрпан. Није ли судбина Вашег филма слична судбини теме о којој говоримо?

– Могуће. Мој рођак и ја смо од почетка знали шта се дешава на Косову. Снимили смо изјаве сведока догађаја из 1999. године, али и оно што се у међувремену дешавало. То је био лакши део посла. Праву тортуру смо доживели тек када је требало да убедимо чешке телевизијске станице да се филм емитује. На крају смо били веома срећни када је чешка телевизија откупила филм за емитовање, без обзира на то што је цена била далеко испод реалне, много мања од новца који смо уложили у цео пројекат. Ни то нам није засметало, јер смо једноставно сматрали да овај наш филм морамо да покажемо људима. Данас филм „Отето Косово” живи свој живот на интернету. Јављају ми се људи из целог света, људи које не познајем. Недавно ми се јавио и један професор из Швајцарске, који је својим студентима приказао наш филм о истини у косовским дешавањима, што лично сматрам изузетно битним.

Филм „Отето Косово” говори о увођењу новог орвеловског појма – хуманитарно бомбардовање и последицама које је та цинично прокламована „хуманост” оставила иза себе. Како је у овом нашем времену и цивилизацијском тренутку могло да се догоди тако нешто?

– Нажалост, живимо у времену које је превазишло Орвела, у коме је мир у ствари рат, а лаж – истина. Када се неко данас дрзне да ипак каже истину, одмах бива изопштен из друштва такозваних пристојних људи. Морамо да се успротивимо орвеловском времену које живимо. А појам „хуманитарно бомбардовање” остао је велика срамота нашег председника Хавела. Треба још рећи да су постојала два Хавела – један до револуције и, нажалост, онај после револуције.

Шта су Балкан, Европа и свет добили агресијом на СРЈ и покушајем стварања такозване државе Косово? Какав је, по Вашем мишљењу, епилог тог ужаса из ратне 1999. године?

– Мислим да се тада показало да САД не желе да поштују међународно право, те да су способне да своје интересе остварују и разбијањем држава и да за те сврхе користе најгоре елементе из других земаља. Њима је свеједно кога користе. Показало се да Американци не поштују своје старе савезнике, јер Србија је у претходним ратовима увек била савезник САД. Они су све то оставили негде у историји. То је у сваком случају битно сазнање. Многи кажу да је велика несрећа када нисте савезник САД, али испада да катастрофу представља тек то када сте њихов савезник.

На срећу, у последњих 20 година много тога се променило у свету. Русија није оно што је била у доба Јељцина, Кина је много снажнија. Свет више није једнополаран, већ има више центара моћи који могу да се одупру Сједињеним Државама. Американцима се то не свиђа, али су принуђени да се постепено повлаче с места јединог светског лидера. Ту и јесте нада за Србију и Косово.

Још један корак даље у Вашој борби за истину о Косову је и покретање интернет новина „Косово онлајн”, преко којих свакодневно извештавате о ситуацији на Косову. Колико се став о Косову мења у Чешкој? Односи међу државама нису никада црно-бели. Где би биле те тачке „златног пресека” у чешко-српским односима? Оне у којима једни другима можемо да дамо најбоље и највише? – Портал „Косово онлајн” (www.kosovoonline.cz) постоји више од десет година. На њему се налази огроман број информација о Косову и ко год жели да се на чешком језику бави овом темом најпре одлази на наш сајт. Када на чешким претраживачима укуцате реч Косово, на прва четири места појави се „Косово онлајн”. И то нам је веома важно.

Што се тиче односа између Чешке и Србије, мислим да имамо велику срећу јер су наши језици међусобно разумљиви. Србину је довољно да борави у Прагу само недељу дана како би почео да разуме чешки језик, што важи и у обрнутом случају. Друга срећна околност је та што ми никада нисмо имали заједничку границу и никада у историји нисмо морали да ратујемо. А имали смо и заједничке непријатеље. Већ од средњег века чешки одреди бори-

ли су се против Турака на Балкану, чак су 1689. године, са генералом Пиколоминијем на челу, дошли преко Ниша до Призрена. У хабзбуршкој армији половина војника били су Чеси. Ко је бранио Беч од Турака? Чеси! Чак је приликом једног турског напада одбраном Беча командовао Чех.

У савременој историји заједно смо се борили против Хитлера. Чешки народ организовао је покрет отпора у окупираној земљи, а после рата Титова Југославија била је узор за нас, са слободним тржиштем, људима који су били слободнији него што смо ми то били и који су могли неограничено да путују у иностранство. Нама је за путовања на Запад био потребан посебан пасош, другачији од оног за источнблоковске земље, а који је ретко ко добијао. За одлазак у Југославију такође нам је био потребан пасош, али треће врсте и – сиве боје. Сећам се да сам као дете летовао на јадранској обали. Тамо су живели Срби, Хрвати и Италијани. Мој отац је имао пријатеља у Дубровнику, који је био државни тужилац, Италијан по националности. Била је то вишенационална средина, пријатељски расположена према нама Чесима.

А онда смо деведесетих година 20. века били шокирани оним што је почело да се дешава код вас. Међусобно уништавање, разбијање бракова, породица, пријатељства, крваве борбе...

Мислим да би требало да се међусобно информишемо, али да то не раде професионални новинари, већ обични људи. Јер новинари су увек под утицајем онога како би требало да говоре, а не онога како заиста мисле. То нам данас допушта интернет, бар за сада док га не забране, јер постоје и такве тежње...

Снимили сте филм о Јарославу Хашеку, аутору „Доброг војника Швејка”...

– Хашек је био пијаница, али генијална пијаница. Када му је био потребан новац за пиће, био је у стању да седне и да за 20 минута напише приповетку, коју би затим продао за трећину хонорара – и одмах пропио. Ипак, он је био хуманиста који се својом темом бавио зачином црног хумора. Био сам веома пријатно изненађен када ми је пријатељ послао причу коју је Хашек написао 1912. године, то-

Данас филм „Отето Косово” живи свој живот на интернету. Јављају ми се људи из целог света, људи које уопште не познајем. Недавно ми се јавио и један професор из Швајцарске, који је својим студентима приказао наш филм о истини у косовским дешавањима, што лично сматрам изузетно битним. ➤

ком балканских ратова. За ту приповетку до тада нисам чуо, а у њој сам наишао на истину о Косову, менталитету албанских разбојника... На три стране у тој приповеци је тачно написано све о Косову, још тада. Хтео-не хтео, морао сам још једном да се поклоним пред генијем кога многи не воле. За мене је Хашек писац кога треба читати баш у доба криза.

У Чешку су 1968. године дошли руски тенкови. Пуцало се, било је мртвих, а ја сам поново читао Швејка. И баш ту сам нашао део који се односио на тадашњу ситуацију, иако је роман писан готово 40 година раније.

Завршили сте чувену Чешку филмску школу. Како бисте објаснили ту невероватну магију чешке школе, која је изнедрила и многе наше врхунске редитеље?

– Прашка академија постала је славна захваљујући неколицини професора, који су снимали помало чудне пропагандне филмове, али који су били веома толерантни према студентима, којима су успели добро да пренесу своје знање, искуство и науче их на који начин треба слободно да мисле и снимају. Због тога је сваки од редитеља новог чешког таласа потпуно различит. Заједничка им је била сопственост изражавања са крајњим циљем да забаве гледаоца, коме морају да задрже пажњу до краја филма. Идеја је била да прво привуку и задрже гледаоца, а тек затим да му кажу оно што желе. Та чешка филмска школа била

је интернационална. У мојој генерацији су били студенти из Аргентине, Новог Зеланда, Сирије, Словачке... Када смо губили предавања, седели смо у оближњем кафићу „Славија” и ћаскали. Тамо су често седели и момци из Југославије, а ми смо у шали говорили како „идемо у Југославију”, не у „Славију”. Мој први сусрет са Емиром Кустурицом био је у библиотеци Академије. Он је ту веома темељно учио, а приметио сам да му је запала за око иста библиотекарка којој сам се и ја удварао. Обојица смо због ње свакога дана редовно ишли у библиотеку – да учимо.

Редитељ увек поседује дар творца целине, помало налик божанском дару. Самим тим и одговорност. Како то носите?

– То је тешко питање. Редитељ документарца треба да прикупи што више материјала, затим да процени шта је битно, а шта није. Он је уједно први гледалац тих кадрова. Његова одговорност је у томе да када зна истину о појединим догађајима, не сме себи да дозволи лаж. У томе је разлика између редитеља и пропагандисте.

Како видите Балкан данас и положај Србије у њему?

– Балкан је место сталних сукоба великих сила, које овде испробавају своју снагу. Резултат тога је да у већини случајева испаштају Срби. На срећу, нешто се мења у последње време. У делу бугарске јавности постоје снаге које не подржавају Американце, слично је и у Мађарској, која данас не слуша ни Американце ни Немце, већ води сопствену политику. Пољаци, с друге стране, слушају само Американце, али не слушају Немце. Разлике су велике, али можемо видети да поједине националне државе желе да иду својим путем, а не онако како им говоре њихови протектори. Код нас у Чешкој постоји велика унутрашња политичка борба. Наш председник, који је изабран непосредним гласањем, неком врстом референдума, ради у складу са својим убеђењима, што се појединим странкама и страним амбасадама не свиђа.

Свет се мења и мислим да је то добро и за Балкан. Сматрам да се та сила која је код вас направила толико злочина и несрећа полако повлачи. Треба ипак бити опрезан. Код нас постоји изрека да је „коњ који умире најопаснији, јер се највише рита”.

Шта је то што је одредило Ваш живот, што га је учинило баш оваквим какав јесте?

– Свакако су то били родитељи. Мој отац је био на високој државној функцији, скроман али одговоран, и резултати његовог рада се виде и данас. А мама је била – мама. Обоје су били весели људи, дружељубиви, велике демократе. Ако се о једном генералу може говорити као о демократи, он је у нашој породици био демократа.

Како бисте завршили реченицу: Вацлав Дворжак је човек који...

–... никада нема мира.!